

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:

Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	25 cèntims.
Número endarrerit	40 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

La Prehistòria i el Folklore, o els Monuments Megalítics del Vallès, pàg. 258. - Dues preguntes, pàg. 259. - Catalans notables, pàg. 260. - Per què...?, pàgina 262. - Casal del Marquesat de Llió, pàgina 263. - Dues preguntes, pàg. 264. - Fets històrics, pàg. 265. - Què és...?, pàgina 267. - Cançons populars, pàg. 268. - El castell d'Aramprunyà, pàg. 269. - Les muntanyes de Catalunya, pàg. 272. - Què és...?, pàg. 276. - Nostra Premsa, pàgina 277. - Carrerons barcelonins tancats del pas, pàg. 278. - Què és...?, pàgina 281. - Antologia poètica, pàg. 282. - Vides amb història, pàg. 283. - Canet de Mar, pàgina 287.

La Prehistòria i el Folklore, o els Monuments Megalítics del Vallès

III

La Pedra Salvadora. - Mollet

AQUESTA pedra la trobem a la part dreta una mica apartada del camí que va de Mollet a Sant Feliu de Codines (per Sant Valerià), això és, prop del pla del serradet, cosa d'un quart de Mollet (i a poca distància del cementiri).

Es confirma si la pedra aquella és la llosa o coberta d'un dolmen; amida de N. a S. 2'05 metres, i d'E. a O. 2'28 metres; els sustentacles podrien ésser altres pedres de més petites dimensions que resten apartades d'aquella.

Antigament el primer diumenge de maig sortia la processó de Mollet i pujava dalt d'aquell turó i des de sobre la pedra el sacerdot beneïa el terme.

El malaguanyat excursionista en Francesc de S. Maspons i Labrós publicà aquesta llegenda, que transcriu, i «diu que la gent l'anomena Pedra Salvadora perquè durant la guerra dels francesos anava perseguit un jove per aquelles contrades quan veient-se perdut s'amagà sota d'ella i va salvar-se, i per aquell nom és coneguda. Mes, hi ha altra llegenda més bonica encara, que el poble conta: Una noia, un dia, anava a travessar el Llobregat per Martorell (en notar que aquí era l'única sortida del Vallès per aquella part), quan es trobà amb forta revinguda que la privava de passar i desesperada cridà socors i se li aparegué un home (que era el diable) el qual li prometé fer un pont, amb tal que ella li donés després la seva ànima. I ella hi va convenir-hi, i diu que el diable s'hi posà a treballar tot seguit amb gran activitat i anava a cercar les pedres als turons de Cellecs, i amb una volada les duia a lloc. Llavors la noia va espantar-se i espavorida correu cap a una casa de pagès, contà a la vella el que li passava i aquesta entrà al galliner, agafà el gall, i amb l'espavordiment d'aquest va cantar. Era quan el dimoni s'ensopegava a passar per damunt d'aquell turó, i en sentir el cant del gall, deixà anar la pedra, i ell va enfonsar-se i la noia fou salvada».

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ.
(D'«Amics del Folklore de Catalunya»).

Dues preguntes

—¿Què és el que es necessita per encendre un llum?

—*Que estigui apagat.*

—¿Què és el que no es pot anomenar sense trencar-ho?

—*El silenci.*

CATALANS NOTABLES

Valentí Almirall i Llozer

AQUEST jurisconsult, escriptor i polític, va néixer a Barcelona, el 8 de març del 1841. Acabà la carrera de lleis a la susdita ciutat, en 1863. Organitzà el famós «Pacte de Tortosa», a 18 de maig del 1869. Fundà i dirigí el diari «El Estado Catalán», a Barcelona, pel juliol del 1869. Entre el 8 de març i 11 de juny del 1873, publicà el mateix diari a Madrid, fent campanya descentralitzadora amb talent i abnegació exemplars.

Des de l'any 1871 al 1875 governà, millorant-lo d'una manera notable, la Casa de Caritat (Hospici) de Barcelona, fent obra altament humana. En 1878 cooperà a la fundació de l'Ateneu Lliure de Catalunya, del qual fou president.

Es sabut que el gran moviment republicà espanyol de la segona meitat del segle XIX va tenir el seu naixement a Catalunya. Aleshores gairebé tots els republicans espanyols eren o es deien federals. Però l'aspecte autonomista de llurs principis, molt pocs el sentien.

El primer grup polític de caràcter essencialment català el constituí En Valentí Almirall, qui després de la caiguda de la República espanyola accentuà el seu sentit catalanesc. Per a expressar els principis d'autonomia, N'Almirall usà, com alguns dels escriptors d'aleshores, el mot de *provincialisme*. Més tard el substituï pel de *regionalisme*. El federalisme almirallià prenia un caire més català cada dia, i la saba racial li donava els caràcters de cosa nostrada.

El dia 4 de maig del 1879 fundà a Barcelona i dirigí, durant tres anys, el *Diari Català*, primer que s'ha fet en la llengua natural del país. A l'any següent projectà i organitzà, amb alguns amics, el primer Congrés Catalanista, que es celebrà a Barcelona i que ell presidí, en el qual s'inscriviren mil dos-cents membres. A les bases del Congrés foren consultats els congressistes sobre l'oportunitat de constituir a la capital un gran Centre de caràcter permanent, científic i artístic, que estés en relació i aliança amb els centres semblants de les comarques catalanes.

En el mes de febrer de l'any 1881 es reuní a Barcelona un Congrés Català de Jurisconsults, en el qual, després de discussions que en alguns moments foren tempestuoses, degut al talent i esforços d'en Valentí Almirall pogué conservar-se el Dret civil català, oposant-se a la unificació de drets que sostenien alguns congressistes.

Quan, l'any 1881, En Pi i Margall realitzà el seu viatge de propaganda federal per Catalunya, N'Almirall fou un dels que l'acompanyaren en la nostra terra. En l'any 1882 fundà N'Almirall el *Centre Català*, que fou el primer nucli polític del Catalanisme, havent estat principal figura i president d'aquell.

Aviat aconseguí l'entitat novella una gran força i prestigi. N'Almirall, decidit a treballar en primer lloc per la causa de Catalunya, posà en lloc secundari les seves idees republicanes.

L'acte més important realitzat pels elements del Centre Català fou la presentació al rei Alfons XII del cèlebre *Memorial de Greuges*, o sigui la *Memòria en defensa dels interessos morals i materials de Catalunya*, document que l'Almirall redactà pel gener del 1885, i que fou motivat pels projectes de convenis comercials amb França i Anglaterra i pels intents d'unificació del Dret civil. Amb el *Memorial de Greuges*, N'Almirall havia arribat al cim del seu prestigi i de la seva influència política.

En 1885, organitzà les festes populars d'Hostalric, al posar la làpida commemorativa del drama «Las Joyas de la Roser».

L'any 1886 va presidir els Jocs Florals de Barcelona, i amb aquest motiu va escriure el seu famós treball *El Catalanisme*, que correspon encara al període regionalista del moviment català, però on batega un esperit de catalanitat fortíssim.

Del 1893 al 1895 fundà i organitzà la Biblioteca Pública Arús, a Barcelona.

Els seus últims actes públics foren els del seu pas per la presidència de l'Ateneu Barceloní. Morí el dia 20 de juny del 1904.

Les obres de què és autor passaran, junt amb el seu nom, a la posteritat. Farem esment d'algunes: «Bases para la Constitución Federal de la Nación Española y para la del Estado de Cataluña», «La República Federal Española; datos para su organización» i «Aspecte polítich y social del renaixement catalá».

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

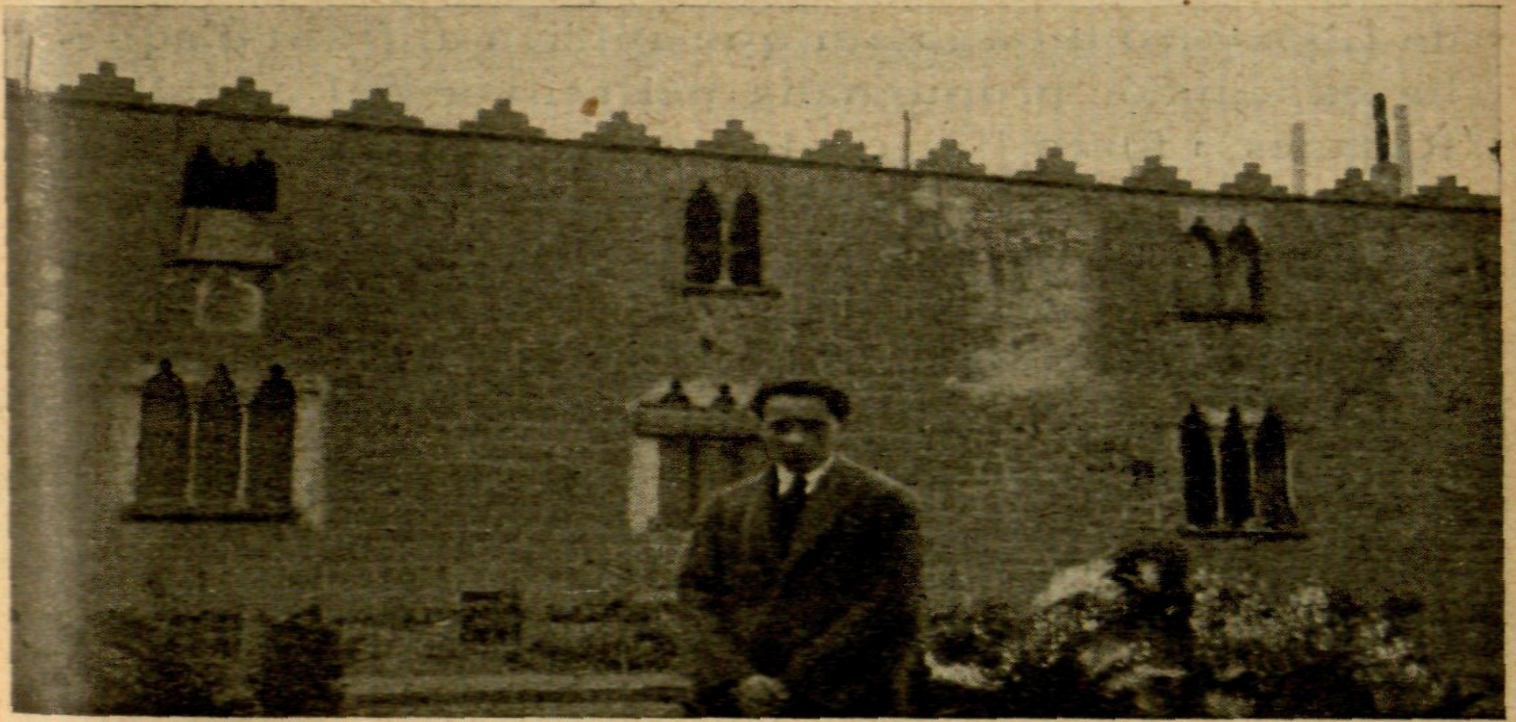
¿Per què

els galls quan canten acluquen els ulls?

Perquè ja saben de cor el que han de cantar.

l'aire és més fred a l'hivern que a l'estiu?

Perquè tothom li tanca les portes i ha d'estar-se al carrer.

Façana gòtica de l'antic Casal de Llió.

Casal del Marquesat de Llió

FAREM esment del gran casal, anomenat ara, del Marquesat de Llió, i abans, d'Olzinelles, situat al poble de Sant Pere de Riudevittles.

En l'any 1350, el castell de Rosanes, que estava al cim d'un turó—encara hi ha vestigis de les seves runes—entre Gelida i Martorell, trobant-se en greu perill i amenaçat pels pirates sarraïns, que tants estralls feien per aquells anys en les terres de les nostres encontrades, malgrat llur desfeta i d'haver-se'ls foragitat de la comarca del Penedès en temps de Berenguer IV, amb l'ajuda del comte Ermengol, casat amb Na Elvira del castell de Subirats; el senyor de l'esmentat castell de Rosanes, demanà auxili als de Llió perquè junts amb els del castell de Gelida, puguin alliberar de tanta esclavitud, nostres masies i viles, i tants germans desapareguts i de tantes llars enderrocades sota el jou de la moreria, per a fer una croada en contra d'aquella.

Ignorem la resposta donada pel senyor del casal de Llió, però no dubtem que anirien al front d'aquella expedició, propugnada pel senyor del castell de Rosanes, i foren lliures dels moros pirates que tant de terror havien posat per tot el Penedès.

Veus aquí reproduïda la façana gòtica de l'antic casal de Llió, que correspon al segle XIII o XIV, i encara es conserva amb tota la seva primitiva majestat senyorial, tenint un bell aspecte de senzillesa i una agradosa sentor de respecte: escut, símbol de la seva història, gran entrada voltada de dependències i estatge per les cavalleries d'aquell temps, bella escala plana de llum per on hi passaven aquells cavallers que feren la nostra Catalunya tan admirada de tothom.

JOSEP ARNAN.

Dues preguntes

—¿Què es necessita per obrir una porta?

—*Que sigui tancada.*

—¿Què es necessita per tancar una porta?

—*Que sigui oberta.*

Jurament del Duc de Calàbria al Born.

FETS HISTORICS

Alçament de Catalunya contra Joan II

GREU trasbals va produir a Catalunya, aquella mort tan misteriosa de Carles de Viana, l'heroi de les tradicions i de les llegendes, i Príncep dissortat per les persecucions i empresonaments que hagué de sofrir, provocades pel seu pare Joan II i la seva madrastra Joana Enríquez.

Cada dia anà creixent més la impopularitat que es creaven els monarques d'Aragó, per saber-se que la reina havia preparat una conjuració als començaments de l'any 1462, en què el vice-canceller reial havia d'apoderar-se del palau de la Generalitat i del Consell Municipal de Barcelona, i un cop hagués tingut el comanament fer els reis una entrada triomfal, i encara més, que es tenien de celebrar uns

judicis sumaríssims en els quals s'havia d'aplicar la pena de mort a varis patricis, caps de les nostres institucions.

Descoberts aquests falsos maneigs, Joana Enríquez fugí immediatament cap a Girona, mes els seus seguidors que estaven complicats en aquesta conspiració foren executats, mentre el compte de Pallars, cap de les forces catalanes, atacava Girona, prenent la part baixa de la ciutat.

La situació es va anar agreujant més i en 9 de juny del 1462 la Generalitat va declarar als reis d'Aragó, Joan II i Joana Enríquez, enemics i traïdors de Catalunya.

Mentrestant, les tropes de Joan II entraven guerrejant en nostre territori prenent la part de Lleida i les forces catalanes sortiren a combatre'l.

Aleshores els representants de la nostra terra reunits a Barcelona, proclamaren, el dia 12 de setembre, per llur comte i senyor a Enric IV rei de Castella; mes aquest, avingut amb Joan II, al cap de poc temps no va acceptar la corona i fou elegit per a succeir-lo el conestable Pere de Portugal, efectuant la seva entrada a Barcelona el 21 de gener del 1464, i quatre dies més tard prestà el jurament de consuetud. Es posà al front de l'exèrcit català, mes li vingueren alguns contratemps, doncs Lleida es rendia a l'enemic, com també es sublevà el 25 d'agost en Joan de Beaucunt, capità general de Catalunya, enviat pel rei Pere de Portugal a Vilafranca del Penedès, que es va passar a favor d'En Joan II.

La sort no va afavorir molt al conestable de Portugal, doncs el 29 de juliol del 1466 moria a Granollers aquest complert cavaller.

Altra volta reunida la Generalitat, oferí el govern de Catalunya a Renat d'Anjou i de Provença, que va delegar al seu fill Joan de Calàbria i de Lorena, duc de Calàbria, nomenant-lo Lloctinent del Principat, fent l'acte solemne de prestar jurament i acatament

a les lleis de la terra el dia 2 de setembre del 1467 a a la plaça del Born, trencant el costum establert en idèntiques cerimònies que s'efectuaven a l'avui plaça de Medinaceli,

El duc de Calàbria passà a Perpinyà per activar la campanya, posà setge a Girona, el qual va aixecar per a venir a Barcelona, des d'on se'n va anar a l'Empordà, derrotant a les tropes de Joan II a Vilademar, fent nombrosos presoners, i el 1 de juny del 1469 s'entregava Girona. El valent defensor de la causa encomanada, Joan de Calàbria, morí a Barcelona, el 16 de desembre del 1470.

Convençut Joan II que no li convenia perllongar la lluita envià un missatge al Consell de Cent, oferint entrar en pactes i condicions amistoses.

Havent ja traspassat la reina Joana Enríquez, les autoritats catalanes oblidaren les malvestats causades pels monarques i acordaren, el dia 8 d'octubre del 1472, retre concòrdia al rei vidu Joan II.

Malgrat que Catalunya tornava a l'obediència de l'al·ludit rei, i estava abatuda i capitulada, assolí una gran victòria, doncs mantenia les seves lleis, els seus furs i privilegis.

J. C. C.

¿Què és

el que té cua i no la remena?

La cullera.

el que vola i mai no s'atura?

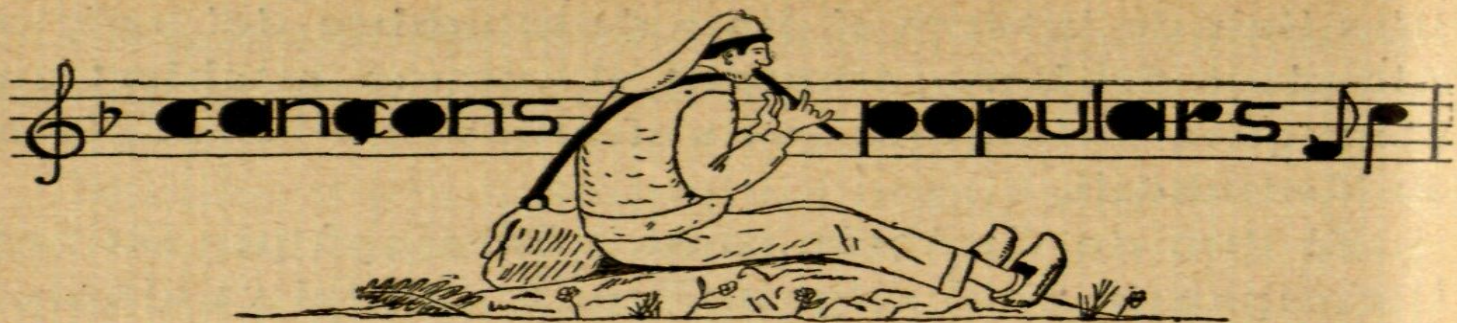
El vent.

el que ensenya sense parlar?

UAB
El llibre.
Biblioteca de Cultura
i Hemeroteca General

el que respira i no viu?

La manxa.

La lletja

A la terra del poc pa
si en varen casâ una noia;
la lletja varen casar
amb el més garrut dels homes.
La lletja, la lletja.

Tot el poble ja en va ple
de les noces de la lletja,
tothom diu que el seu marit
no té gust ni li du afecte.

Mes el nuvi està content
tot mirant la seva dona
perquè troba que el seu cor
és un niu de gràcies dolces.

L'hermosor que tothom veu,
amb el temps es torna lletja;
l'hermosor de dins del cor
si s'estima, dura sempre.

Alegret

A la ter - ra del poc pa si en va - ren ca - sâ u - na
no - ia. A la ter - ra del poc pa si en va - ren ca - sâ u - na
no - ia, la llet - ja va - ren ca - sar amb el més gar - rit dels
jo ves. La llet - ja, la llet - ja.

(De «Cançons de tot arreu», per F. Baldelló, 1936).

El castell d'Aramprunyà

DALT d'un turó, en les estribacions de la muntanya de Begas i prop de Gavà, tenim el senyorial Castell d'Aramprunyà. Actualment correspon al terme municipal de Gavà.

La riera de Sant Llorenç és el camí natural del Castell. A un costat del camí s'hi troba el santuari de Nostra Dona de Brugués, lloc molt concorregut per excursionistes, nom que recorda el de la família Brugués, feudatària dels senyors del Castell durant els segles en què deu el seu origen i primitiva dotació.

L'absis del temple és d'estil romànic. Una portada de estil ogival substituï en el segle xv a la primitiva de mig punt.

El més notable que té l'ermita és un Calvari de gust bizantí. També són notables el retaule de l'altar major i la imatge gòtica de la Verge, que la tradició assegura haver estat trobada casualment en el segle xv.

Tingué una predilecció especial per aquesta capella, la Baronessa de l'Aramprunyà, Na Isabel March i de Palau, muller del marquès de Gualbes, noble dama, la qual edificà la casa de l'ermita l'any 1540.

Es pot assegurar que Na Isabel March costejà també la bonica Creu de terme existent a la plaça davant el Santuari, puix els seus caràcters arqueològics permeten atribuir-la a mitjans del segle xv.

Alguns quadros existents dintre de l'ermita també mereixen que es consignin, puix tenen valor.

Sobre la porta de l'ermita s'hi veu l'escut de la família March.

Aquesta capella de Brugués tenia, a finals del segle xiv o principis del segle xv, les relíquies següents:

«Aso devall. scrit es lo memoriall de les reliquies qui son en la capella de Santa Maria Dezbrugués en l'ara, damunt l'altar:

» Primerament, del fust del pesebre hon Jhesu-Crist fou posat.

» Item, del seu Moniment.

» Item, de la sua vestidura.

» Item, del beneyt Sant Jolia.

» Item, dels vestiments de Santa Anestasia.

» Item, de la sanch de Sant Faliu.

» Item, de Sant Lambert.

» Item, d'altres reliquies d'altres sants, qui no son entitulades.

» Item, dels XI M. Verjeus.

» Hi ha un hos de la barra de Santa Cristina e dues costelles dels Icnocens.

» E per ço hi demostra Deu e madona Santa Maria molts miracles, é y ha perdons molts a tots aquells qui hi han devoció é y fan bé.»

Del Castell de l'Aramprunyà en queden molts elements per poder reconstruir la seva disposició general. Alguns trossos de mur revelen que hi havia una muralla d'un metre de gruix que voltava el castell, fortificant-lo.

Un antic pont de pedra que està format per un arc de mig punt dóna accés a la fortalesa, i dominant el pont hi ha el baluard. A jutjar per la seva estructura és de finals del segle XIV, quan governava la Baronia de l'Aramprunyà, Jaume March, lo Cavaller, o el seu fill.

La forma en què estan disposades les espitlleres denoten el període en què ja s'usava l'arma de foc.

Tots els castells de l'Edat mitjana, tenien la seva capella per la celebració de les seves solemnes funcions religioses. Generalment la capella estava enclavada dintre l'edifici del Castell i la forma semi-circular de l'absis permetia que l'exterior tingués l'aspecte d'una torre, reforçant així la fortificació, encara protegida per ell i col·locada dintre del recinte de muralla, a les quals freqüentment s'hi troben lligades. Aquest segon cas és el que ofereix el Castell de l'Aramprunyà.

A la capella de Sant Miquel del Castell de l'Aramprunyà, que és senzillíssima, li manca tot l'absis; no obstant, es pot assegurar que data d'una reconstrucció del segle XII feta en el mateix lloc, on hi

devia haver hagut una altra capella anterior, de la qual se'n fa esment en documents del segle x. Però tampoc fou aquella la primitiva capella, sinó la que els reconquistadors edificaren quan expulsaren els sarraïns del país, i la primitiva devia edificar-se en el mateix indret, però a principis de segle de la nostra era.

Fan pensar en la preexistència de tan antic temple els sepulcres oberts a la roca, junt a l'actual capella. Són vuit; sis al costat dret de la capella, un al costat esquerre i un altre quasi davant d'ella, col·locats tots de cara a ponent, sembla per raons de superstició.

Encara que hi ha qui creu que els sepulcres són fenicis, l'opinió més raonable generalment admesa és que foren utilitzats pels cristians del primer segle.

Els sepulcres de l'Aramprunyà oberts a la roca viva són semblants als existents en altres llocs de Catalunya: Cervelló, Olèrdola, Sant Pere de Caserra, Sant Andreu de Mata, Banyolas, Fanals d'Amunt, etc.

Tenen prop dels sepulcres una cisterna oberta també a la roca viva. on recollien l'aigua de les pluges per a ús dels habitants del Castell.

Sant Miquel del Castell de l'Aramprunyà va tenir veïnat propi fins que fou agregat a la parròquia de Gavà.

En les visites pastorals del segle xiv no es fa constar enlloc aquesta església, per estar situada o enclavada dintre el recinte de muralles. No obstant això, en la visita efectuada l'any 1341 feta a l'església de Sant Pere de Gavà, es diu que en la capella de Sant Miquel de l'Aramprunyà hi mancava un Breviari.

També hi hagueren visites pastorals els anys 1484-1497 i 1500.

En la visita de 1552, a 7 d'octubre, consta que dita església es troba en ruïnes. Després es reedificà, i va quedar com a capella particular, i es va nomenar un ermità, perquè custodiés l'església i el castell, que ja estava en ruïnes.

ROMÀ CANIVELL.

Vista general de Núria (Santuari).

Les muntanyes de Catalunya

X

NÚRIA

COM recordareu, en el número anterior, vaig indicar-vos que la vila de Ribes era el punt de partença per nombroses excursions; doncs bé, avui us parlaré d'una excursió a Núria passant per Ribes.

Com que l'itinerari és excursionista, anirem fins a Ripoll, on a més de visitar la població, ens dirigirem cap al Monestir, que no us en faig esment, ja que en el número 28 de *CURIOSITATS DE CATALUNYA*, el nostre col·laborador Gabriel Nogués i Pahí ens parla més que extensament d'aquesta meravella arquitectònica.

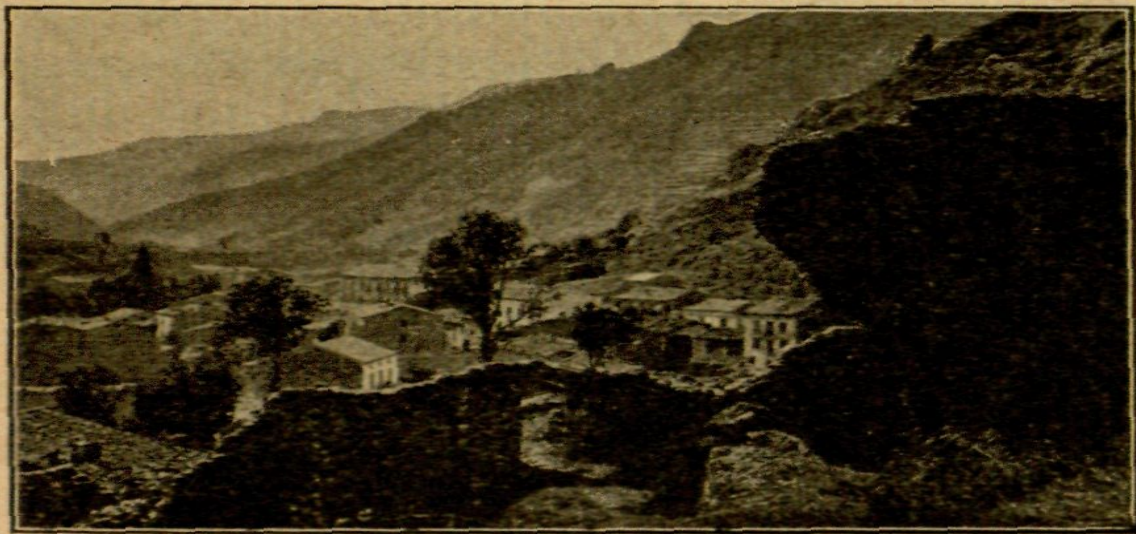
Sortint de Ripoll per bona carretera i a mesura que ens anem endinsant, el paisatge es torna més silvestre; i completament absorbits per aquell, arribem al pont de la Cabreta; té un estil gòtic, d'un sol arc. Antigament tenia certa importància, ja que hi

passava el camí de ferradura que anava a Cerdanya.

Avui dia d'ell, quasi bé oblidat, sols se'n recorda alguna poesia.

A l'altra part del pont, s'hi troben uns forats en forma de coves que tenen certs aires de llegenda; es diu que el comte Arnau hi entrava per un forat sols conegut per ell, i anava a sortir a un convent de monges de Sant Joan de les Abadesses. No obstant; no es troben vestigis de què hagi existit tal forat.

En aquest mateix lloc, l'any 1813, es lliurà una

Ribes de Fresser. - Ruïnes del castell de Sant Pere.

acció d'armes amb els francesos que valgué al general Llauder el títol de marquès de la Vall de Ribes; amb tot el restant trajecte no hi ha res per esmentar, si no és la magnificència del paisatge i divisar-se ja les crestes més altes del Pireneu.

Ribes és una població situada a 920 metres sobre el nivell de la mar; forma part de la comarca gironina i del partit judicial de Puigcerdà. Està recolzada en els aiguabarreigs de tres rius: Fresser, Rigart i Segadell, es troba arrecerada al peu d'uns encrespats penyals, pelats i aspres; en aquells turons i junt amb la unió del Fresser i el Segadell s'hi troba el castell de Sant Pere, que no ofereix altra cosa que la seva situació pintoresca, dominant la vila.

A l'altra part del Fresser, entre el Rigart, s'aixeca la serra del Castell que en son cim s'hi troben vestigis de construcció fortificades per vigilar la vall de Rigart. Aquesta fortalesa es comunicava amb el dit castell per un camí obert per sota terra.

I des d'ací la vila de Ribes, podríem dirigir-nos cap a Ull de Ter o les Gorges de Fresser, o cap a les Nou Creus, però tot això ho deixarem per un altre dia i ara anirem a Núria.

A Núria hi podríem anar per la Fontalba i per Ventolà, com també per Nou Creus, però ara ho descriurem per Queralps.

Sortint de Ribes, vorejant el riu Fresser, anem enlairant-nos a sobre d'ell; arreu es troben licorelles oxidades que acusen els minerals que es troben a les entranyes de la terra; el camí segueix un curs mig esfondrat que tot just s'alça vertiginosament com volent imitar les germanes serralades del Pic del Gegant; l'esperit nostre vola molt més enllà que el que veiem. La vista no és prou per a contenir les nostres emocions, i tots plegats dupliquem els nostres esforços per a portar a felicitat l'excursió. La pujada és penosa, per sobtat i pedregós camí, però l'ànim se'ns en va per contemplar tota la mare natural, amb la seva més bella expressió.

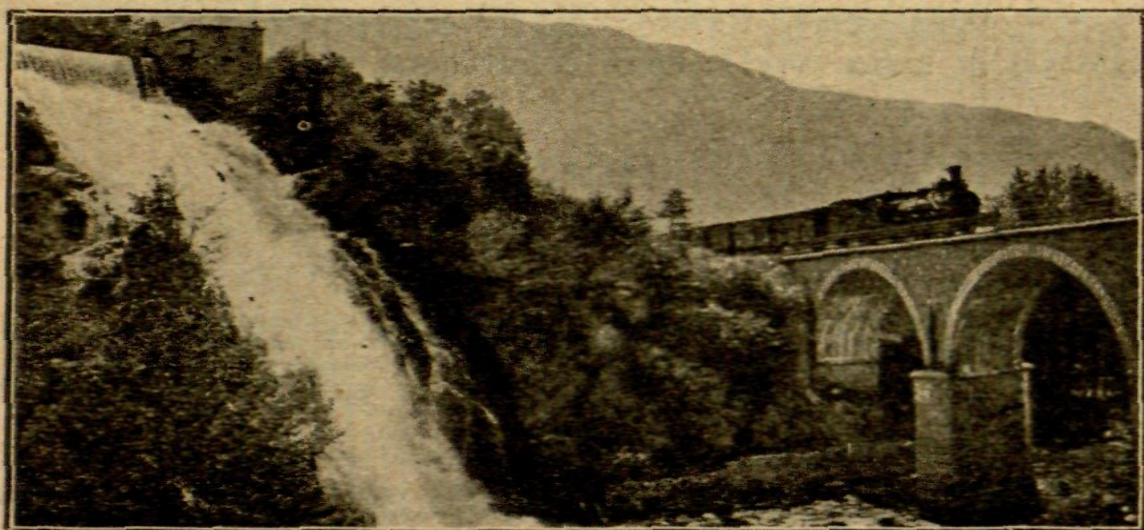
Arribem a Queralps; situat a 1.218 m. d'alçària, ¿us imagineu vosaltres quin camí havia d'ésser fins a Queralps? Ribes es troba a 920 m., i Queralps a 1.218; aquesta alçada guanyada en poc menys de 1'50 hores. En el terme d'aquesta població radiquen un gran nombre de mines, especialment de ferro, arsènic, coure i plom, portant algunes d'elles un tant per cent de plata. Actualment sols s'exploten les d'arsènic, amb una proporció d'un 40 per 100 del producte.

La situació molt típica, accidentada, dóna caràcter als seus estrets i ròncs carrers.

Sortint d'aquest indret el paisatge varia notable-

ment; es veu el Torraneules com si fos el vigilant serè de les Gorges de Fresser i de Núria, cara a cara amb el Pic de Balandrau.

Quan el camí deixa de vista la vall del Fresser, faldeja el curs del riu de Núria. Es destaca al fons d'una petita vall, el pont del Cremal tancant una petita gorga; té a sos costats dues muralles que la formen dues alteroses muntanyes de les roques de Núria. L'aspecte grandios d'aquest lloc és indes-

Ribes de Fresser. - Salt i pont del ferrocarril a Montagut.

criptible. Supera molt per sobre tota idea que la imaginació pugui formar-se. El pont, tot sol es veu riquític enmig la grandiositat de tots sos voltants; l'aigua sembla que s'esbravi en aquest lloc, de totes les incidències del seu curs, i les altres cingleres, estrenyen la gorja de manera amenaçadora i esquerpa, volen semblar gegants de pedra que tanquen el pas a aquell que vol torbar la immensa tranquil·litat de totes aquelles entranyes desconegudes, emparades solament pels fondals feréstecs, donen unes emocions intenses, per poc accessible que hom sigui a elles, despertades per l'amor a la natura i amb tots els seus plaers indefinits.

En passar pel Salt del Sastre en el cim de la pujada, és un grandios balcó sobre les timbres pao-

roses i penyals amenaçadors; fa el mateix aspecte que un enorme remolí d'aigua que vol xuclar-ho tot.

En el fons, en el negre precipici, hi rebot l'aigua de manera vertiginosa, produint a molta gent aquest espectacle unes emocions tan intenses, que dóna vertigen i accidents d'esperit, en contemplar tals esfereïdors estimbals. Sortosament, avui dia, hi han unes baranes que protegeixen al qui passa per aquell lloc.

Envoltats de tan solemne quietisme i d'un immens cercle de muntanyes, sembla impossible que pugui arribar-se a una vall tan xamosa com la de Núria.

* * *

La major extensió d'aquesta vall és d'un km. de Nord a Sud, per 400 metres d'Est a Oest; es troba a 1.985 metres d'alçada, i totes les seves dependències estan agrupades en un quadrat.

Tots aquests indrets, són un magnífic centre d'excursions, on l'estada s'hi fa altament agradable en tots sos aspectes.

En el proper número us descriuré altres camins que, sortint de Ribes, ens porten a Núria.

J. NADAL I RIBAS.

¿Què és

allò que té dents i no menja i priva a molts de menjar?

La pinta.

allò que neix a fora, ve a casa i menja amb la gent a taula?

La mosca.

VIDA TORTOSINA

REVISTA SEMANAL

Biblioteca Popular

Quan l'amic i company Sánchez Pastor escrivia el seu article publicat la setmana passada recordant que tot just ara—el primer de juliol—fa un any que és van obrir les portes de la Biblioteca Popular de Tortosa, el seu Patronat, format per persones de tots els caires socials i aimants de les coses del poble, començava a actuar. Quan l'al·ludit article ja era en premsa, rebíem la convocàtoria que ens havia de reunir als homes dirigents i als joves fundadors.

I si contents estavem abans de la reunió, plens de joia estavem quan hi vam sortir, doncs, per les paraules dels membres del Patronat, vam poguer concebre una afalagadora esperança per la Biblioteca del poble.

¡Quin espectacle més escaient i més edificant! Homes opostos en ideals, homes rics i joves pobres, homes de carrera i joves treballadors, tots plegats formaven una representació popular, sense elecció, però voluntàriament, és desvetllaven pel millorament cultural del seu poble, per l'adquisició de nous llibres, per l'ornament de l'edifici popular, per la formació i per

VIDA TORTOSINA

- 1

Nostra Premsa

«VIDA TORTOSINA»

EL dia 18 d'agost del 1927, començà a veure la llum a Tortosa, el periòdic el títol del qual encapçala aquestes ratlles. En els seus primers temps era bilingüe, però un cop desapareguda la dictadura, emprà exclusivament la llengua catalana en les seves pàgines. La redacció, administració i impremta, estaven instal·lades al carrer de la Ciutat, 3. Cada número tenia 16 pàgines, tamany 245 X 160 mm., a dues columnes. La subscripció costava 1 pta. al mes; número solt, 25 cèntims. Es publicava setmanalment.

JOAN TORRENT.

Carrerons barcelonins tancats del pas

ENCARA que els corrents modernistes hagin convertit la nostra Barcelona en una magnífica urbs mediterrània, fóra bo que els barcelonins no oblidéssim mai la ciutat vella, aquell casc antic on hi resten guardats tantes gestes i records dels nostres avantpassats.

Pensem-hi en aquelles pedres envellides, però que amorosament sempre ens diuen quelcom.

Passegem-nos de tant en tant per aquells tortuosos carrers; sempre hi trobarem motius vells que ens diran coses noves; si voleu, a vegades descobrirem detalls mancats de tot gust artístic, assumptes de caire barroer; però tot, des del punt de vista curiós, té un interès remarcable.

Mireu, sinó, el que avui ens ocupa, de parlar-vos d'aquests «Carrerons barcelonins tancats del pas»; el tema és ben poc important, però tanmateix, molts ciutadans que es creuen coneixedors de tots els carrers de Barcelona, tenim la seguretat que molts d'ells ignoren l'existència dels esmentats carrerons.

Per bé que no és d'estranyar, car Barcelona està dotada plenament com cap altra ciutat de carrers i carrerons mal traçats i engiponats de qualsevulla manera, i si difícil es fa la coneixença d'aquests, doblement costós és esbrinar l'existència dels carrerons de pas obstaculitzat.

N'existeixen ben pocs, són carrerons tan minúsculs que, molts d'ells, els mateixos veïns se n'han apropiat, tapiant-los posant-hi portes o reixats, o establint-hi parades industrials; però en temps remots, com hem pogut comprovar en guies antigues de Barcelona, eren transitables pel públic en general i tots ells havien tingut la corresponent nomenclatura.

Tots aquests carrerons són sense sortida o «carrers que no passen», com es solen dir vulgarment.

A continuació descriurem els que coneixem, no tots, car estem segurs que en resta algun altre.

No inclourem en la nostra descripció si hi ha algun carrer que es trobi fora del casc antic, com tampoc els passatges particulars.

CARRER DE LES COLS.

Si entrant al carrer dels Arcs per la banda de la plaça Nova, us fixeu en unes obertures que parteixen el traç de les cases per banda i banda, podreu descobrir, que, aquells espais, anys enrera, constituïen un carrer, que s'anomenava de les Cols.

Avui, malgrat existir l'alludit carreró, resta tancada la seva entrada, per la part esquerra, pel modest estudi d'un pintor de retrats i l'aparador adjunt, i per l'altre costat li barra el pas una vitrina on un comerciant de papers pintats hi exposa aquesta mercaderia.

CARRER DEL PARADÍS.

Encara que aquest vell carrer, que té la seva entrada per la plaça de la República, sigui obert a tot trànsit, té un tros tancat del pas per uns reixats de ferro, que pot observar-se fàcilment si un hom s'hi fixa una mica.

CARRER DE L'ECCE HOMO.

Avui dia és curtíssim, no té ja la fesomia de carrer. Podem veure'l a la Plaça de la Verònica, junt al carrer d'Avinyó, al costat mateix de l'edifici del Borsí; resta tancat al públic per un reixat de ferro.

En el seu bon temps era transitable i molt més llarg. Ens sembla haver llegit en alguna guia antiga que havia tingut el nom de baixada de l'Ecce Homo.

CARRER DE SILS.

Aquest carreró està dividit en dues parts desiguals; la primera, o sia la més llarga, és transitable i té la seva entrada pel carrer Primer de Maig, i resta interceptada per una paret; la segona part, o sia la que correspon al carrer tancat del pas, té la seva entrada per una replaceta que fa el passatge de la Pau, on un

reixat de ferro tanca l'accés públic; el carreró és curtíssim i la seva sortida resta obstruïda per la mateixa paret de l'altra banda de carrer.

CARRER DE VILADALLS.

Aquest altre carreró, que pel que es veu se l'han apropiat els veïns, el descobrirem entrant pel carrer de Gignàs venint del d'Aviñó, entre les cases números 1 i 3.

Es tancat del pas per un reixat de ferro.

PASSATGE DEL COMERÇ.

Té la seva entrada pel carrer d'Anselm Clavé entre les cases números 3 i 5. Avui resta tancat del pas per unes portes de ferro; temps enrera era transitable.

CARRER DE N. N.

Aquest diminut carreró es troba situat en un lloc ben cèntric, com ho és la rambla de Sta. Mònica, al costat mateix de l'edifici antiga residència del Banc de Barcelona.

Avui dia resta tancat de pas. Antigament era obert al públic i malgrat no posseir-ne el nom oficial segons versió de la veu popular *, se l'havia nomenat carrer de C....-hi, puix la seva amagada situació constituïa per al vianant un lloc adient per a executar-hi certes necessitats, pel qual motiu les autoritats es veieren precisades a tancar-lo amb uns reixats de ferro.

CARRER DE LA VOLTA D'EN GRALLA.

Aquest carreró, és potser el més amagat de tots, i més difícil de descobrir pel que n'és desconegut.

Es troba situat en un lloc ben cèntric com ho és el carrer de Canuda; el no tenir l'obertura tallada de cases per la seva part exterior, contribueix més, això, a passar desapercbut pel traseünt.

Hom s'introdueix al carrer per una volta que es troba entre les cases números 24 i 26 prop del carrer

* AMADES, article del *Bulletí del Centre Excursionista de Catalunya*.

Duc de la Victòria; aquest carreró resta tancat del pas per unes portes de ferro, aparentant la seva entrada, la d'una casa normal.

Es dedueix, que el nom del carrer devé de la cèlebre casa-palau Gralla, que temps passat hi havia lliandant en aquest indret.

CARRER DE LA RODA.

Carreró tancat per una porta de fusta, situat al carrer de Ripoll, entre les cases números 23 i 25.

Avui dia està ocupat per un taller de mobles.

CARRER DE LES SARRIANESES.

Entrant al carrer de Cardenal Cassanyes (abans Riera del Pi), per la part de la Rambla, a mà esquerra, entre els números 9 i 11, trobarem l'obertura retallada de les cases d'aquest antic carreró, on antigament, segons manifesta un folklorista *, es feia servir de desori dels estris usats per a parar i de la vianda que sobrava a les hortolanes de Sarrià o «sarrianeses», les quals venien a vendre al mercat de la Boqueria quan estava establert enmig de la Rambla i al pla de la Boqueria.

Avui resta tancat de pas per una petita lleteria que hi ha establerta.

ANTONI FLOTATS.

* AMADES, article del *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*.

¿Què és

allò que ensenya als altres el que no pot ensenyar-se a si mateix?

El mirall.

allò que com més n'hi ha menys es veu?

La fosca.

allò que sempre duu carn viva a la boca?

El guant.

A v i n g u d a

L'AVINGUDA té un estil
que només sap línies rectes.

(Les llums em priven de veure
la claror de les estrelles).

La gorja del Metro engull
rius d'humanitat frenètica.

(Sento mes passes perdudes
entre tanta pedra idèntica).

A dintre dels tubs de neon
la llum oblida la recta.

La gasolina ametralla
d'espetecs la gent abstreta.

(Tinc l'ànima tota buida
entremig de tanta febre).

Conques sens ulls ran dels murs.
Braços orbs: mans esquelètiques.

Germà!

En el freu de pedra ullada
escanyen la veu les preses.

(Vull tenir nervis d'acer
i un cos de ferro i de pedra!)

EMILI DONATO I PRUNERA.

(Del llibre «Poemes d'ahir i d'avui»).

*«El Salau», el vellet que viu
amb el record de facècies viscudes*

N'heu sentit parlar de la supremàcia anglesa en la literatura d'aventures emocionants i frapants, amb detectius avispats —Sherlock Holmes, per exemple— que cap detall perden en els «casos» que «viuen», novel·lísticament parlant? ¿Potser vosaltres mateixos us hi heu divertit en aquestes lectures, per a asseverar la mestrivola facilitat d'expressió d'un Conan Doyle o un Edgar Wallace, descontant tants i tants d'altres escriptors amb característica diversa i pròpia?

Tot aquest «impresionisme» de la rossa Albió, que tant s'escampa per arreu del món, no passa, però, de fantasia pura. De fantasia que resta allunyada de la realitat per tant d'espai que us en feu estrany pugui predominar, per aquest motiu, el gènere de la facècia empescada. Catalunya, almenys, us ofereix vides aventureres reals. De l'inventor al rodamón impenitent; de l'explorador inlassable (Fèlix Cardona, en la seva recerca de les fonts de l'Orinoco) al grimpador enardit (Josep Costa, el jove heroi de l'escalada al Cavall Bernat, de fama universal com a inaccessible); en fi, tota aquella gamma de catalans que ací i allà, ja en revoltes o en el que sigui, sobresurten fins a fer-se remarcar com a homes familiaritzats amb el desconegut imprevist.

No cregueu pas que exagerem. Davant nostre tenim un exemple que confirma el que afirmem. Es el d'aquest vellet que podeu contemplar en la fotografia que il·lustra el present reportatge, en la qual ens mostra el que de sí pot donar creient un tros de terra ja en la davallada de les seves forces, esgotat per una vida plena d'inquietuds i de sotragades corporals i fins espirituals. Però encara en aquesta foto senzilla se'ns presenta la presència

d'ànim de la raça catalana que no l'abandona mai: pesant, amb els anys que no passen en va al damunt, el nostre home encara es veu amb força suficient per civilitzar i fer donar fruit a la terra fins fa poc inculta.

S'anomena l'ancià, simpàtic i xiroi com el motiu

El vellet amb tota una història, que no desment la raça.

que el seu caràcter li ha valgut: «El Salau»; Baldomer Casals i Pedret.

Nasqué a Barcelona, en un dels seus carrers del casc antic, ara fa tres quarts i escaix de segle, quan els mirinyacs i polissons començaven a causar fredat pels carrers de la ciutat comtal. Fill de família humil, pujat, culturalment parlant, com es pogué (que és igual que dir que a l'edat de quinze anys no sabia llegir ni escriure); a l'edat que anòtem passà a treballar d'aprenent de paleta. I per no defugir al que en direm «moda» de l'època, sabia «entomar»

els cops que del mestre d'obres rebien tots els fadrins com ell quan badaven en la feina. Això reportà, com a conseqüència d'un moment d'ira incontinguda, que el jove Casals s'abraonés contra el colpejador i que, d'un cop de massa, l'estengués a terra...

Horroritzat de la gesta portada a cap, tenim al frustrat paleta fugitiu de la capital, camins enllà com una bala perduda. Dut pels passos incontrolats a Montserrat, arribà a la famosa muntanya quan aquesta feia de quarter general de les hosts carlistes que comanava el general Savalls. L'atzar creà un carlista més en la persona del nostre Baldomer, que ingressà a les rengleres tradicionalistes sense saber en quina causa s'enrolava ni què es perseguia en la lluita, sinó, només, que així salvava la pell pel fet de Barcelona.

Totjust lligat amb el carlisme, Casals passà a ésser el corneta d'ordres de Carles de Borbó, amb motiu d'un viatge d'incògnit a Montserrat del cap tradicionalista a la recerca d'un minyó per tal lloc. Ja corneta, amb el Borbó, Pedret efectuà el viatge cap a Navarra, parant abans a Tafalla on se li donà a conèixer el seu superior, que encara li era desconegut. A Burgos, conegué el motiu de la lluita, però, disposat a tot abans de retornar a la capital catalana, d'on no en sabia res, decidí seguir endavant en el que per ell era una novetat. Es a Burgos on se li donà una gran satisfacció uniformant-lo de cap a peus.

Després, amb totes les petites batusses tingudes pel camí, seguint allunyats dels poblats, vingué la batalla de Somorrostro. Ací, Casals cometé una torpesa amb resultat inesperat. Carles ordenà tocar a retirada, i el jove, no entenent-lo, féu al revés. Quan esperaven altra cosa ben diferent, se'ls comunicà que Somorrostro se'ls havia rendit. Amb tot, el corneta, que ja era també cuiner del seu cap, rebé una repulsa monumental.

En campanya, li fou comunicada la nova que el seu mestre d'obres no havia mort, i amb això s'assabentà del què havia fet el seu cap, que li retragué el no haver-ho dit. També li reportà, la dita missiva, que Carles de Borbó li fes de mestre d'escola, ensenyant-lo a llegir i a escriure.

Amb unes quantes ferides pel cos, després d'haver anat amb el seu cap dues vegades al parlament d'Estella, amb la missió de vetllar per la vida del capítost de la causa que duia el seu nom, Casals retornà a Catalunya, quan aquell decidí acabar la guerra i marxar a Niça, on establí la seva residència i en la qual el visità bastant més tard el nostre heroi rebent-lo Carles amb un entusiasme causat per l'agraïment. L'ex-corneta, però, sortit del carlisme, ja no era pas un simpatitzant d'aquella causa.

Ingressà, aleshores, a l'exèrcit espanyol. Està a la companyia d'un capità que ell havia tingut presoner. Ací, un altre cop d'ira el porta, com a càstig al fet, cap a Africa, al Batalló Disciplinari. El seu temple de ferro, el fa ben veure pels superiors que aviat li confien missions un xic delicades. Però, una vegada més, l'esperit inquiet, li tomba la sort. Un nou trasllat. Al mateix Marroc. Escriu a Carles de Borbó el seu cas. Aquest s'hi interessa. I tenim a Baldomer camí de Madrid, perdonat i per a entrevistar-se amb Sagasta. Un lloc que aquest li oferia és rebutjat, i llavors marxa cap a França.

A la veïna nació aprèn, Pedret, l'ofici de pintor. Retorna a Barcelona, on el practica. Se'n cansa. Torna a marxar. Però, per fi, cansat, no del moviment, sinó dels anys, que posen cabells blancs a la seva testa fins aleshores rebels, i corva lleugerament les seves espatlles, es reuneix amb la seva muller, amb la que s'havia unit en una de les seves anteriors visites a la capital catalana, i amb la que tenia fills ja. Treballa fins que pot. Quan la vellesa li diu prou, perduda la companya, l'home es retira a un poble proper a la gran urbs, on viu encara avui junt amb un fill que li ha donat ja tres néts. I allí, fent-se anomenar «El Salau» pel seu caràcter tan xiroi i propens a les rialles franques, el nostre heroi espera el moment suprem feliçment, mentre recorda les gestes passades que contarà als que vénen per a glòria i honra de la raça atrevida i superba que és la catalana.

JOAQUIM GRAU I LATORRE.

Una vista de la costa. - Dibuix Ll. Dalmau.

Canet de Mar

LA vila de Canet de Mar és un dels altres graciosos pobles de la Costa. El veureu abocat a la mateixa platja el grup de les seves blanques cases, com si les onades un dia l'haguessin tret a la riba —diu Víctor Balaguer— i l'haguessin format amb la blanca escuma de les seves encrespades cabelleres. Aquesta població fou fundada a mitjans del segle xv, i els seus habitants començaren a distingir-se per la seva intrepidesa marinera.

Compta amb mitjans de comunicació immillorables, com són la carretera general de Madrid a França i el ferrocarril de Barcelona que va fins a l'Empalme i de varis camins veïnals; gaudeix d'envejable situació geogràfica, que la fa una de les més belles i atractives poblacions de la Maresma, contenint prop de 5.000 habitants.

Les principals indústries de Canet són, la pesca i la fabricació de teixits, existint actualment vàries fàbriques de gèneres de punt, de lones i veles, quasi

totes elles de força importància. Respecte a l'agricultura, és molt pròspera, doncs s'hi cullen abundància de grans, taronges i vi.

No esmentem els varis edificis particulars notables; els públics són: Palau Municipal, Escoles graduades, Biblioteca popular, la bella Plaça Mercat de recent construcció, i la important Escola de Teixits

El Castell de Santa Florentina.

de Punt, única a Espanya, sota el patronatge de la Generalitat de Catalunya.

Fora de la zona urbana, un magnífic passeig condueix al santuari de la Misericòrdia, i a poca distància hi ha la casa senyorial que ha estat restaurada, famosa per la seva magnificència, i se l'anomena per Castell de Santa Florentina.

Pel treball fabril i agrícola de llurs habitants, gaudeix Canet de Mar, actualment, d'un període de prosperitat i la seva població s'ha eixamplat d'una manera considerable en pocs anys.

MIQUEL FORTUNY.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA